

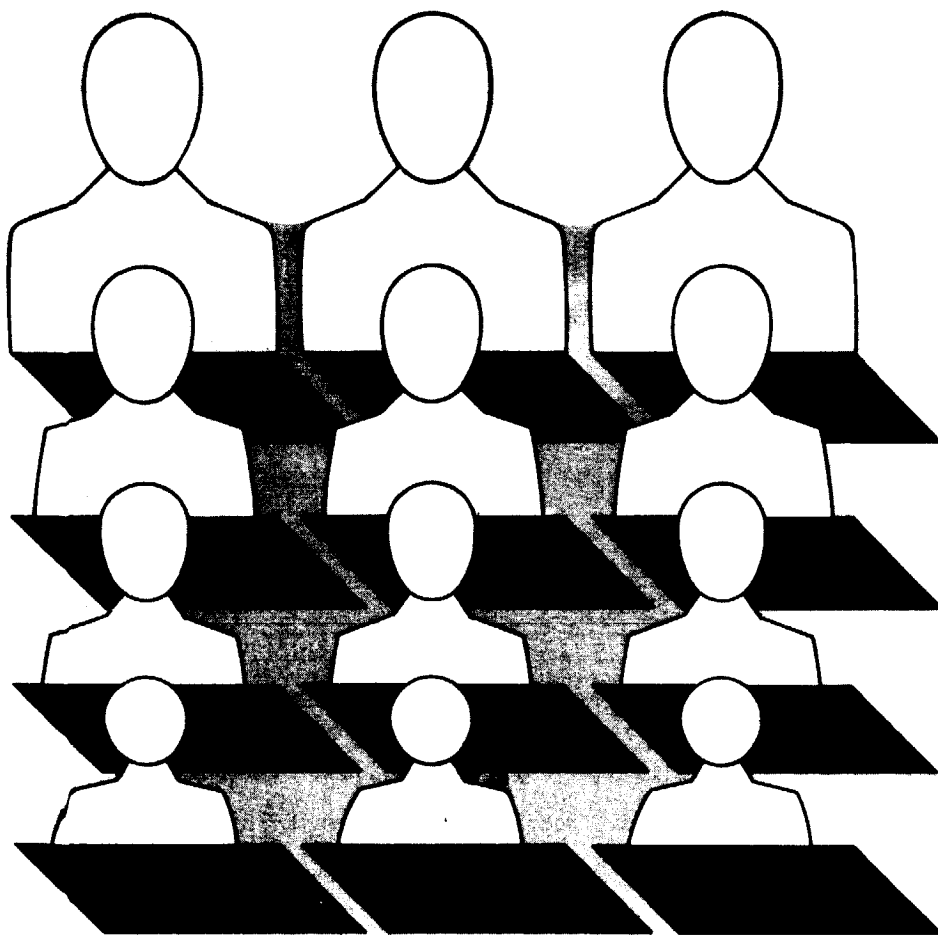

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

راهنمای نوشتن رساله‌های پژوهشی

و

کتابشناسی توصیفی روش تحقیق

۲۴

مرکز اسناد و مدارك علمی ایران
تهران - ۱۳۶۶

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

نشر ایراندک - رایگان
www.irandoc.ac.ir

راهنمای نوشتن رساله‌های پژوهشی

و

کتابشناسی توصیفی روش تحقیق

مرکز اسناد و مدارک علمی ایران

تهران - ۱۳۶۶

راهنمای نوشتن رساله‌های پژوهشی

نوشته : تورا چن ورتن

ترجمه : محمدنقی مهدوی

از انتشارات: مرکز اسناد و مدارك علمی ایران

تهران: خیابان انقلاب، چهارراه فلسطین، شماره ۱۱۸۸

صندوق پستی ۱۳۷۱-۱۳۱۸۵

چاپ اول: ۱۳۶۴

چاپ دوم: ۱۳۶۶

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰ ریال

این نشریه در چاپخانه مرکز اسناد و مدارك علمی ایران به چاپ رسیده است.

" بسمه تعالی "

نوشتن گزارش یا رساله تحقیق در مراکز آموزشی و پژوهشی اینك بسمه
عنوان يك احتیاج مطرح است . این امر ، ضرورت آشنائی با اصول تحقیق و
گزارش‌نویسی را پیش می‌آورد . دیده شده است که گاهی تحقیق بطور اصولی
انجام گرفته ولی به علت عدم آشنائی محقق با روش صحیح تحقیق ، نتیجه کار
چندان رسا و مستند نیست و موجب از ارزش و اعتبار افتادن آن می‌گردد .
هر چند نوشته های مربوط به روش تحقیق کم نیستند ، مع هذا چون هر يك از
آنها موارد خاصی را در برمی گیرند برآن شدیم تا یکی دیگر از راهنماهای
روش تحقیق را ترجمه کنیم و فهرستی از مهمترین نوشته های روش تحقیق بسمه
زبان فارسی را نیز بدان بیفزائیم تا دانشجویان و محققان بتوانند از آن در رابطه
با موضوع تحقیق خود سود جویند .

رئیس مرکز اسناد و مدارك علمی ایران

فهرست مندرجات

صفحه* ۳	مقدمه
صفحه* ۴	طرح کار
صفحه* ۴	۱- تدارك کار
صفحه* ۴	انتخاب عنوان
صفحه* ۵	مقدمات کار
صفحه* ۱۰	۲- نوشتن پایان نامه
صفحه* ۱۱	۳- آماده کردن پیش نویس نهایی
صفحه* ۱۵	۴- ارائه نسخه نهایی
صفحه* ۱۸	۵- ارزشیابی

مقدمه

امروزه ، در بسیاری از دوره های تحصیلی ،
پایان نامه يك بخش مهم از ارزیابی نهایی کار
دانشجو بشمار می آید . هدف این راهنما ارائه
اطلاعات کلی است ، تا با استفاده از آن دانشجویان
بتوانند با اطمینان خاطر بیشتری از عهده تهیه
پایان نامه اشان برآیند . لازم به یادآوری است که
مقررات و نیازهای خاص هر رشته باید با نظر استاد
راهنما مورد توجه قرار گیرد .

طرح کار

انواع بسیاری از کارهای فردی و گروهی وجود دارند که آنها را زیر عنوان "پایان نامه" ها می آورند ، اگرچه يك پایان نامه ، اساساً مستلزم وجود شما دانشجویان است. مع هذا این کار مشخصاً زیر نظر کسی و برای تهیه يك اثر مکتوب و بدیع انجام می گیرد و یا کار عملی را در ارتباط با او انجام می دهید .

اگرچه ممکن است در آغاز کار نسبت به توانایی خود تردید داشته باشید ؛ اما این کار برای شما تجربه ارزشمندی است و چنانچه خودتان را خوب مهیا کنید ، قابلیت شما در ادامه کوششهایتان روی يك قسمت از کار در يك دوره زمانی افزایش خواهد یافت. يك مطالعه عمیق از این نوع ، درك شما را از موضوع مورد بررسی آسانتر خواهد کرد و مطمئناً همیشه در خاطر شما باقی خواهد ماند . بعلاوه ، افزایش مهارتهای عملی تحقیق ، برای تجزیه و تحلیل و ترکیب اطلاعات در بسیاری از موقعیتهای آینده شما مفید خواهد بود .

۱- تدارك کار

انتخاب عنوان

الف) اگر لیستی از موضوعاتی که باید یکی از عناوین آن را انتخاب کنید به شما ارائه شده است ، همهٔ عنوانها را بدقت بررسی کنید . با عجله

و بدون فکر کردن درباره زمینه عنوان، دسترسی به اطلاعات مربوط به آن و مقدار وقتی که می‌توانید صرف آن کنید، شروع به کار نکنید. اگر قرار است نتیجه کارتان را در يك برنامه سخنرانی مفصل ارائه دهید، بهتر است با توجه به کمی وقت، عنوان ساده‌ای را که بتوانید بخوبی از عهده آن برآیید انتخاب کنید.

ب) اگر انتخاب عنوان به عهده شما گذاشته شده است، وقتی را به فکر کردن درباره موضوعات ممکن اختصاص دهید. تصمیم‌هایی باید با توجه به عوامل مختلف، از جمله: ارتباط عنوان مورد نظر با رشته تحصیلی، جالب بودن موضوع و میزان علاقه شما به آن، دسترسی به مواد و منابع مرجع و اطلاعاتی که با مشاوره با متخصصین بسهولت قابل دسترس باشد گرفته شود. وقت زیادی را صرف انتخاب عنوان نکنید. يك سال، ممکن است برای تکمیل پایان نامه مدت طولانی بنظر برسد؛ اما اگر بخواهید سه ماه آن را صرف انتخاب موضوع کنید، این مدت (يك سال) کافی نخواهد بود.

وقتی که موضوع مورد نظرتان را انتخاب کردید به کارتان ادامه دهید. مگر اینکه مقتضیات خاصی شما را وادار به تغییر موضوع نماید. بخاطر داشته باشید که اگر بعد از انجام مقداری کار موضوع مورد تحقیقتان را تغییر دهید، وقت کمتری برای کامل کردن انتخاب جدیدتان خواهید داشت.

مقدمات کار

قبل از شروع کار روی پایان نامه، يك طرح زمان بندی برای آن در نظر بگیرید. بررسی منظم جدول زمانی، يك قسمت مهم از کار خواهد بود. شما باید در هفته، مدت زمان معینی را به کار روی پایان نامه اتان اختصاص دهید. اگر این کار را انجام دهید، مجبور نخواهید شد که با عجله و تشویش همه کارها را ظرف دو یا سه هفته قبل از تاریخ نهایی ارائه پایان نامه

انجام دهید .

کارهای مقدماتی پایان نامه فوق العاده مهم است و هرگز نباید باشتاب و بی توجهی از آن گذشت. اگر در این بخش از کار دقت نمایید درخواهید یافت که انجام کارها و ارائه نظریاتتان در مراحل بعدی آسانتر خواهد شد .

سازماندهی مواد و مدارك جمع آوری شده

برای نظام بخدمیدن به کار خود ، نیاز به روشی خواهید داشت که بوسیله آن بتوانید اطلاعات جمع آوری شده را ذخیره و بازیابی نمایید . هیچ يك از این روشها بر دیگری برتری ندارد . شما باید یکی از آنها را که بیشتر با کار شما مناسبت دارد انتخاب نمایید . بهر حال ، مهم این است که کار را با سازماندهی شروع نمایید . در اینجا چند نمونه از روشهای ذخیره و بازیابی اطلاعات ذکر می شود .

(۱) فایل کارتی - این فایل از کارت های كوچك 3×5 سانتی متر تشکیل می شود که با نظم الفبایی مرتب می شوند . هر کارت شامل ارجاع به يك كتاب یا يك مقاله است . اگر شماره صفحاتی از كتاب یا مقاله را که به کار شما مربوط می شود روی کارت قید نمایید ، بسهولت می توانید به آنها مراجعه کنید و نیازی به جستجوی مجدد برای پیدا کردن آنها نخواهید داشت .

(۲) فایل برگه آزاد (صفحات جدا شده) - این برگه ها نیز باید با نظم الفبایی مرتب شوند . تنها مزیت آنها نسبت به کارتهای كوچك آنست که به علت بزرگی صفحات ، اطلاعات بیشتری را می توان در آنها ثبت نمود .

(۳) فایل پاکتی (جیبی) - این نوع بایگانی برای بریده های روزنامه ها و مجلات مفید است ؛ اما نظم الفبایی دادن به آنها مشکل است - بویژه اگر بریده ها در اندازه های مختلف باشند .

(۴) فایل کلاسی - در این روش ، اگر بخواهید کلاسورها را خریداری نمایید هزینه اش زیاد خواهد شد ؛ ولی می توانید از مقوای کارتن

به آسانی کلاسور بسازید . مشکلی که در این روش وجود دارد ، نگهداری مواد با هر نوع نظم در داخل کلاسور است .

۵- اگر از نوار یا کاست مصاحبه ها بعنوان مواد اطلاعاتی استفاده می کنید ، باید به آنها برچسب بزنید و با هر نوع نظم که سهولت بتوانید به آنها مراجعه کنید ، بایگانی نمایید .

۶- همچنین شما به يك بایگانی برگه آزاد دارید که پیش نویسها-یتان را در آن یادداشت نمایید .

۷- بهتر است که يك دفترچه یادداشت كوچك ، یا يك دستسره یادداشت همیشه همراه داشته باشید ، تا از مطالبی که هر لحظه ممکن است بخاطرتان بیاید و یا بطور اتفاق با آن برخورد کنید ، یادداشت بردارید . هرگز به یادداشتهای پشت پاکتها و یا تکه های کاغذ اعتماد نکنید ؛ زیرا یادداشتهای سردستی از اعتبار کار شما می کاهد .

۸- همه ابزار اصلی کارتان را در یکجا جمع آوری نمایید . بهتر است که محل مناسبی برای مطالعه اتان در نظر بگیرید- جایی که بیشترین قسمت کارتان را در آنجا انجام می دهید و می توانید همه مواد مورد مراجعه اتان را در آنجا نگهداری کنید . اگر بایگانیها و کتابهایتان را به اطراف پراکنده نمایید ، بعدها وقتی که به آنها نیاز دارید ، ناچارید که وقت زیادی را صرف پیدا کردن آنها کنید و این به نوبه خود ، برنامه زمانی مطالعه اتان را برهم خواهد زد . اگر قرار است مقدار زیادی از کار را در کتابخانه انجام دهید ، بایگانی کاغذی و بایگانی کارتی را چنانچه لازم باشد با خود همراه ببرید ، بعداً وقتی که کار مرجعتان تمام شد آنها را به مجموعه اتان اضافه نمایید .

جمع آوری اطلاعات

جمع آوری اطلاعات ، مهمترین قسمت کار پایان نامه است . بنابراین باید برای بهره برداری موثر از اطلاعات موجود تا آنجا که ممکن است ، آمادگسی

لازم را بدست آورید .

(۱) نخستین گام این است که اطمینان یابید اصول کار کتابداری را درك کرده اید ، تا بتوانید اطلاعات مورد نیاز را در کتابخانه پیدا کنید . بیشتر کتابخانه ها آموزشهای لازم برای استفاده از مواد کتابخانه ای را ارائه می دهند . اگر در استفاده مؤثر از کتابخانه به خود اطمینان ندارید ، لازم است که وقتی را صرف مطالعه روشهای استفاده از کتابخانه نمایید . اگر باز هم در جستجوهایتان دچار اشکال می شوید ، از کتابداران کمک بگیرید . این کار بهتر از آنست که بطور کلی آن را رها کرده و یا با سردرگمی بکوشستان ادامه دهید . در غیر اینصورت ، هم وقتتان تلف خواهد شد و هم ممکن است بعضی از منابع مفید را از دست بدهید .

(۲) اکنون آماده اید که يك کار تحقیقی را شروع کنید . این بدان معنی است که اطلاعات لازم را در مورد موضوع پایان نامه اتان یافته اید . برای شروع ، مطمئناً لازم است که به کتابها و مجلات مراجعه کنید . همچنین ممکن است به مراجعه به گزارشهای تحقیقی ، پایان نامه ها و آمارها نیاز داشته باشید . بعلاوه ، کتابخانه ها ممکن است مواد غیر کتابی مفیدی مانند : نوار ، اسلاید ، گزارشهای ضبط شده تلویزیونی نیز داشته باشند که در انجام تحقیقتان به شما کمک خواهد کرد .

(۳) اگر مقدار اطلاعات قابل دسترس خیلی زیاد باشد ، به وقت کمتری برای تکمیل پایان نامه اتان نیاز خواهید داشت - البته این تا زمانی است که هنوز کار نوشتن پایان نامه را شروع نکرده اید .

(۴) جستجو برای اطلاعات از سایر منابع را نیز بخاطر داشته باشید . مؤسسات تجاری و صنعتی اغلب ، مواد انتشاراتی آزادی دارند که ممکن است مفید باشند و برخی از شرکتهای بزرگ برای خود کتابخانه مرجعی نیز دارند . اگر شما برای درخواست اطلاعات با آنها مکاتبه می کنید ، همراه نامه يك پاکت

تصیر شده که آدرستان را نیز روی آن نوشته باشید ، ضمیمه کنید . این کار نشانگر علاقه جدی شما به کارتان تلقی خواهد شد و احتمالاً پاسخ لازم را سریعتر دریافت خواهید کرد .

۵) ممکن است لازم شود که در جستجوی اطلاعات به افراد مختلف رجوع کنید . اگر قرار ملاقات می گذارید ، سعی کنید سر وقت حاضر شوید و ضمن گفتگو یادداشت بردارید . همراه داشتن ضبط صوت در مصاحبه ها مفید است ؛ اما توجه داشته باشید که ممکن است مصاحبه شونده حاضر به ضبط مصاحبه نشود و یا اصلاً مصاحبه انجام نگیرد .

۶) وقتی که کار مرجعتان کامل شد و از نتیجه کار راضی بودید . باید یادداشتها را با روش خاصی بایگانی کنید ، تا اینکه هر وقت لازم باشد بتوانید به آسانی به آنها رجوع نمایید .

طرح نوشتن پایان نامه

اکنون باید بتوانید بخشهای اصلی پایان نامه اتان را طرح کنید .
يك طرح کلی موارد زیر را شامل می شود :

۱) مقدمه ای بر عنوان ؛

۲) بررسی زمینه های اطلاعات موجود درباره " پایان نامه ؛

۳) بحث در مورد عنوان پایان نامه و تقسیم آن به بخشهای منطقی ،
مثل : محاسن و معایب ، مسائل وابسته و جز آن ؛

۴) ارائه راه حل های پیشنهادی در مورد هریک از مسائل ذکر شده ؛

۵) نتایج ، ارائه نتایج در ارتباط با ایده های اصلی تحقیق در
بیانیه " نهایی . پایان نامه ای که بصورت يك کار تحقیقی ارائه می گردد ، نیاز
به بخشهای اضافی دیگری نیز دارد که عموماً موارد زیر را شامل می شود :

الف) بیان مسئله ؛

ب) مروری بر تحقیقات انجام یافته در ارتباط با موضوع تحقیق ؛

(ج) بیان فرضیه های آزمایش شده ؛
(د) طرح تحقیق و روشهای انجام آن ؛
(هـ) تشریح روشهای اندازه گیری که در ارتباط با تحقیق بکار گرفته شده اند ؛

(و) خلاصه داده ها ؛
(ز) تجزیه و تحلیل یافته ها ؛
(ح) نتایج در ارتباط با فرضیه ها .

۲- نوشتن پایان نامه

(الف) قبل از شروع به نوشتن پایان نامه بهتر است که يك فرهنگ لغت و يك اصطلاحنامه تهیه نمایید .

فرهنگ لغت در درست نوشتن املاي کلمات به شما کمک خواهد کرد . اصطلاحنامه برای یافتن برابرها (معادل های لغات) مفید است و بیشتر بمنظور اجتناب از تکرار آنها مورد استفاده قرار می گیرد .

(ب) هنگام نوشتن پیش نویس ، از طرحي که برای نوشتن پایان نامه تهیه کرده اید بعنوان راهنما استفاده نمایید ، بعداً می توانید یادداشتها را تنظیم کنید . سعی نمایید نوشتن هر بخش از پایان نامه پس از اتمام بخش قبلی آغاز گردد .

(ج) برای اینکه هدفتان روشن باشد ، بطور مختصر آن را شرح دهید . ممکن است با چند بار تجدید نظر هم در نسخه پیش نویس به هدف مورد نظر نائل نشوید ؛ اما مأیوس نگردید . بسیاری از نویسندگان مشهور هم کارشان را قبل از اینکه مورد قبولشان واقع شود ، چند بار مورد تجدید نظر قرار می دهند .

(د) نسخه پیش نویس باید به مقدار کافی جا برای تغییرات ، اصلاحات و اضافات داشته باشد . اگر از کاغذ خط دار استفاده کنید به شما کمک

خواهد کرد تا تغییرات لازم را در فاصله بین خطوط بنویسید .
 ه) نقل قولها ، زیرنویسها و نمودارها باید در پیش نویس گنجانیده شوند ؛ زیرا ذکر آنها برای اینکه مشخص شود چگونه با گزارش ارتباط پیدا می کنند و همچنین بعنوان يك جزء تکمیل کننده کار ضروری است .
 و) به هنگام تجدید نظر در کارتان از پاراگرافی به پاراگراف دیگر پیش بروید . جمله آغازین هر پاراگراف با فاصله ای جلوتر از سایر خطوط نوشته شود ، تا از آخرین جمله پاراگراف قبلی متمایز گردد . در يك پاراگراف استفاده از حروف ربط مانند " مع هذا " ، " بنابراین " ، " نتیجتاً " به شما کمک خواهد کرد تا به يك سبك روان در نوشته هایتان دست یابید .
 ز) بهتر است که شخص دیگری پیش نویس شما را بخواند . این شخص ترجیحاً کسی باشد که با عنوان انتخابی شما آشنا نباشد . در اینصورت ، نکاتی که بیان نشده است بوضوح روشن خواهد شد و لازم است که آنها را بازنویسی کنید .

ح) وقتی که تجدید نظر لازم در پیش نویس انجام شد ، برای چند روز آن را کنار بگذارید و سپس دوباره آن را با دقت بخوانید ، سعی کنید با دید انتقادی این کار را انجام دهید . از آنجایی که فقط شما می دانید که چه چیزهایی را بیان کرده اید ، تا آنجا که ممکن است بررسی کنید که آیا در ارتباط با موضوع تحقیق به هدف خود رسیده اید یا خیر ؟ اگر فکر می کنید که به هدف رسیده اید و هدف شما برای خواننده هم روشن است ، چنانچه وقت دوباره مرتب کردن و بازنویسی نوشته هایتان را ندارید ، می توانید برای شرح نهایی آن آماده شوید .

۳- آماده کردن پیش نویس نهایی

شرح دستنویس پایان نامه برای ارزیابی نهایی ، در صورت امکان باید تایپ شود . اما ابتدا يك نسخه تمیز (پاکنویس شده) از پایان نامه اتان

تهیه نمایید . این کار باید با رهنمودهای استاد راهنما انجام شود . در این مورد نکات عمده ای وجود دارد که شایسته است مورد توجه قرار گیرد .

الف) نخستین صفحه ، صفحه عنوان است که شامل عنوان پایان نامه ، نویسنده و سایر جزئیاتی است که بوسیله هیئت داوران تعیین می گردد . اگر پایان نامه شامل فصول ، بخشها ، تمایز و ضمائم است ، نیاز به یک فهرست مندرجات دارید . باید اطمینان حاصل کنید که این فهرست با عنوانهای بکار برده شده در متن سازگار باشد . بعد از فهرست مندرجات بترتیب خلاصه ای از گزارش ، قسمت اصلی گزارش و بالاخره ضمائم و فهرست منابع و مأخذ قرار می گیرند .

ب) متن اصلی باید همراه با زیرنویس برای همه نقل قولها و منابع ذکر شده باشد . باید کاملاً مطمئن شوید که همه منابع استفاده شده را معرفی کرده اید . لازم به یادآوری است که استفاده از منابع بدون ذکر مأخذ موجب می گردد چنانچه هیئت داوران بطور اتفاقی در مورد منابع استفاده شده سئوالی نمایند ، دچار زحمت شوید .

قواعد مختلفی برای زیرنویسی وجود دارد ، اما متداولترین قاعده آنست که یک شماره بالای انتهای عبارت یا جمله نقل قول یا ارجاع گذاشت . مانند (۴) و همان شماره در پایین همان صفحه تکرار می شود و یا اینکه زیرنویسهای هر فصل در انتهای همان فصل بترتیب شماره می آیند . زیرنویسها و ارجاعات برای اینکه خواننده بتواند شواهد کافی از عقاید جمع آوری شده را ملاحظه نماید ، ذکر می شوند . اطلاعات مربوط به زیرنویسها و ارجاعات باید با ذکر دقیق جزئیات همراه باشد ، تا چنانچه خواننده بخواهد ، بتواند بسهولت بدانها دسترسی پیدا کند . یک زیرنویس به این صورت نشان داده می شود :

[۴ - اقتداری ، علیمحمد . سازمان و مدیریت . تهران ، دانشگاه تهران ، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی ، ۱۳۵۵ ، صص ۵۰ - ۶۶]

شماره های ارجاعات باید در هر فصل پی در پی باشد و برای هر شماره يك ارجاع در متن وجود داشته باشد .

مع هذا سعی کنید از بکار بردن ارجاعات زیاده از حد خوداری کنید .
هیئت داوران در ارزیابی کار شما ، تحت تأثیر لیستی طولانی از منابع و مأخذ قرار نخواهند گرفت . ممکن است تا بحال اختصارات Ibid = همان کتاب و Op.Cit = منبع پیشین را که در لیست ارجاعات بکار برده می شود ، دیده باشید استفاده از این اختصارات در زیرنویسها مجاز است .

همان کتاب = Ibid وقتی استفاده می شود که مشخصات کامل يك منبع یا مأخذ بطور متوالی در زیرنویس آمده باشد . در این صورت مشخصات کامل منبع فقط یکبار می آید و در زیرنویسهای بعد از کلمه "همان کتاب" برای منابع فارسی ، و Ibid برای منابع لاتین استفاده می گردد . مثال - چنانچه ارجاع به زیرنویس شماره ۴ (زیرنویس یاد شده فوق) بلافاصله مجدداً تکرار شود بصورت زیر نشان داده می شود :

۴- اقتداری ، علی محمد . سازمان و مدیریت . تهران ، دانشگاه تهران ،
دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی ، ۱۳۵۵ ، صص ۵۰ - ۶۶ .
۵- همان کتاب ، صص ۱۵۰ - ۱۷۸ .

منبع پیشین = Op.Cit. وقتی استفاده می شود که ارجاعات به يك منبع و یا مأخذ بطور متناوب باشد (یعنی زیرنویس یا زیرنویسهای دیگری بین زیرنویسهای مربوط به يك منبع فاصله اندازند) ، مثال :

۴- اقتداری ، علی محمد . سازمان و مدیریت . تهران ، دانشگاه تهران ،
دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی ، ۱۳۵۵ ، صص ۵۰ - ۶۶ .
۵- همان کتاب ، صص ۱۵۰ - ۱۷۸ .

۶- بشارت ، علیرضا . سیر اندیشه اداری و مبانى علم اداره . تهران ،
دانشگاه تهران ، ۱۳۵۲ ، صص ۳۷۵ - ۴۷۳ .

ج) مواد بصری (نظیر نمودارها، طرحها، تصاویر) اغلب به روشنتر کردن نکات و ارائه مطلب کمک زیادی می کنند. استفاده از این مواد، نشاندهنده آنست که نویسنده، به ارائه اطلاعات بصورت قابل درکتری برای خواننده علاقه مند است. نمودارها و طرحها باید با فواصل مناسبی از هم نمایش داده شوند و ترجیحاً يك صفحه کامل بدانها اختصاص داده شود. باید دقت کرد که به هر يك از نمودارها و طرحها عناوین مناسب آنها داده شود؛ زیرا آنها بخودی خود فاقد معنا و مفهوم اند. تصاویر بایستی تمیز بوده و بطرزی محکم به صفحه چسبانیده شوند.

د) باید به ضمایم شماره داده شود و این شماره ها باید با همان نظم و ترتیبی که در متن از آنها یاد شده است، نشان داده شوند.

ه) کتابنامه ای که در آخر پایان نامه می آید، شامل کلیه منابع و مآخذی خواهد بود که در متن به آنها ارجاع داده شده است؛ همچنین منابع اصلی که مورد مطالعه و استفاده قرار گرفته اند ولی از آنها نقل قول نشده نیز باید ذکر شوند. کتابنامه باید با نظم الفبایی نام خانوادگی نویسنده و ذکر مشخصات کامل کتابشناختی، شامل عنوان کتاب، محل انتشار، ناشر و سال انتشار تنظیم گردد. مجلات و سایر نشریات نیز باید جداگانه فهرست شوند.

و) سرانجام شما باید تمامی پایان نامه را از صفحه عنوان گرفته تا آخرین کلمه با دقت بخوانید؛ زیرا ممکن است گاهی (،) و یا حروفی حذف شده باشند که مفهوم جمله را بطور اساسی تغییر دهند. اکنون زمان تصحیح چنین اشتباهاتی است. باید کاملاً مطمئن شوید که همه محاسبات شما درست باشد؛ زیرا در این مرحله دیگر هیچ عذری از شما پذیرفته نخواهد شد.

۴- ارائه نسخه نهایی

بعد از تلاشی پر زحمت، اکنون وقت آنست که کوشش‌تان را روی ارائه نسخه نهایی پایان نامه معطوف نمایید. معمولاً يك پایان نامه تایپ شده بهتر و جالبتر از يك پایان نامه دستنویس است. اگر خودتان نمی‌توانید تایپ کنید، امکان تایپ آن را با هزینه ای کم بررسی کنید. بیشتر مؤسسات آموزشی چنین امکاناتی را فراهم می‌کنند. در این مورد استاد راهنما می‌تواند به شما کمک کند. وقتی کارتان را برای تایپ آماده کردید، باید توضیحات لازم را به ماشین نویس بدهید. در این مورد نکاتی وجود دارد که لازم است مورد توجه قرار گیرد:

الف) باید مطمئن شوید که برای انجام این کار فرصت کافی دارید. حداقل سه هفته قبل از موعد تحویل پایان نامه. از آنجایی که تنها پایان نامه شما نیست که باید تایپ شود، لذا بهتر است که هرچه سریعتر آن را برای تایپ آماده کنید. اکثر ماشین نویسها این کار را در وقت معینی (اوقات اداری) انجام می‌دهند، بنابراین مقدار کاری که می‌توانند در روز انجام دهند محدود است.

ب) بخاطر داشته باشید که ماشین نویس احتمالاً با موضوع و مطالب کار شما آشنا نیست؛ بنابراین باید مطمئن شوید که نوشته‌های شما خوانا باشد. سعی کنید پیش‌نویستان را روی کاغذهای خط‌دار و با فاصله ای مناسب از هم بنویسید و ترجیحاً فقط از يك طرف کاغذ استفاده کنید. تا آنجا که ممکن است اصلاحات و تغییرات را در پیش‌نویس نهایی به حداقل برسانید. بدیهی است نباید انتظار داشت که ماشین نویس بتواند يـسـك دستخط نامرتب را که مملو از اصلاحات و تغییرات ناخوانا و فشرده است، براحتی از یکدیگر تمیز دهد و تایپ کند - بهیژه وقتی که ناچار است آن را سر موعد تحویل دهد.

ج) سعی کنید پیش‌نویس‌نهایی را با خودکار یا خودنویس بنویسید — نه با مداد.

د) همه صفحات پیش‌نویس باید با دقت از ابتدا تا انتها، شماره گذاری شوند، در غیر اینصورت چنانچه صفحه‌ای جا به جا شود، ممکن است ماشین‌نویس با همان ترتیب غلط آن را تایپ کند و بعد ناچار شود که قسمت زیادی را دوباره تایپ نماید و همین امر موجب تأخیر قابل ملاحظه‌ای در تحویل بموقع کار خواهد شد.

ه) چنانچه دستورالعملهایی در مورد تایپ در قسمتهای مختلف متن یادداشت می‌کنید، سعی کنید که این یادداشتها با رنگ دیگری متفاوت از رنگ نوشته‌های متن باشد، تا ماشین‌نویس اشتباهاً آنها را همراه متن تایپ نکند.

و) اگر در پایان نامه شما واژه‌های خارجی یا اصطلاحات تخصصی در ارتباط با موضوع، بکار برده شده، برای کمک به ماشین‌نویس بهتر است طوری آنها را بنویسید که املاي آنها در هم و مفشوش نباشد. حتی بهتر است که آنها را در يك لیست جداگانه‌ای و با حروف بزرگ بنویسید تا ماشین‌نویس بتواند در موقع لزوم به آنها رجوع کند.

ز) برای ماشین‌نویس راحتتر خواهد بود که یادداشتها و ارجاعات را در پایان هر فصل بیاورید؛ زیرا که صفحات تایپ شده با صفحات دستنویس مطابقت نخواهند داشت و در نتیجه ماشین‌نویس ناچار است که دائماً ارجاعات را بررسی کند و فضای لازم را در انتهای هر صفحه برای زیرنویسها در نظر گیرد؛ مع هذا چنانچه لازم باشد که ارجاعات در پایین صفحات بیاید، باید بنحوی آنها را از متن جدا کنید. بهترین روش آنست که خط مستقیمی بین متن و یادداشتها کشیده شود. در این صورت این مشکل پیش نخواهد آمد که ماشین‌نویس آنها را با قسمتی از متن اشتباه کند. بایستی

دوباره تأکید کرد که شماره ارجاعات در متن با شماره یادداشتها در زیرنویس هر صفحه و یا در پایان هر فصل مطابقت داشته و همه آنها را شامل گردد.

ح) فرمولها و علائم باید خیلی دقیق نوشته شده باشند. مثلاً در جایی که اعداد و حروف باید بالا و پایین يك خط قرار گیرند، این حالت را بوضوح نشان دهید. مثال:

$$p_x q^{n-x} \quad \text{و} \quad p(p_3)$$

از آنجایی که ممکن است فرمولها از يك زبان خارجی گرفته شده باشند، باید در نوشتن آنها دقت خاصی بعمل آید تا ماشین نویس بتواند آنها را صحیح تایپ نموده و بطور دقیق در محل خود قرار دهد. مثال:

$$\frac{\sum_{i=1}^k x_i f_i}{n} = \frac{\sum_{i=1}^k x_i f_i}{n}$$

ط) اگر می‌خواهید که ماشین نویس چارتهای نمودارها را نیز ترسیم کند با او صحبت کنید تا بداند که واقعاً چه چیزهایی مورد نیاز است. آنها را قبل از اینکه برای تایپ بدهید بدقت بررسی کنید. بخاطر داشته باشید که نادرست بودن آنها غیر قابل توجیه است.

ی) اگر قصد دارید که تصاویر یا عکسها نیز درج شوند باید ایمن موضوع را با ماشین نویس در میان بگذارید؛ زیرا ماشین نویس به هنگام تایپ شماره صفحات، نیاز به اجازه شما خواهد داشت. بهیچ وجه اگر تصاویر يك صفحه کامل را اشغال کرده باشند.

ك) تصحیح املاي كلمات و یا اصلاح ساخت نادرست جملات بعهدده ماشین نویس نیست و باید مطمئن شوید که چنین اشتباهاتی را قبل از اینکه پیش نویس نهایی را برای تایپ به ماشین نویس بدهید، اصلاح کرده باشید، در غیر اینصورت برای چنین اشتباهاتی در ارزیابی نهایی مورد سؤال نمرار

خواهید گرفت؛ زیرا این امر بی توجهی و بی علائقی شما را نسبت به جزئیات کار نشان می دهد .

ل) سرانجام تشکر و قدردانی از ماشین نویس که توانسته است بموقع کار شما را تحویل دهد - چرا که يك تاييد خوب و تمیز ممکن است در ارزیابی نهایی کار شما موثر واقع شود .

۵- ارزشیابی

معمولاً استاد راهنما در مورد نحوه ارزیابی پایان نامه خاص دوره تحصیلی شما ، رهنمودهای لازم را ارائه خواهد داد . مع هذا در اینجا لیستی از عوامل موثر در ارزشیابی پایان نامه ها در سطوح مختلف تحصیلی ارائه می گردد :

اعتبار - عنوان قابل قبول در ارتباط با محتوای رشته تحصیلی ؛

دقت - استناد به شواهد و ارقام ؛

ادراك - عمق بررسی ، شناخت مسائل ، آگاهی از اصول ؛

تحقیق - اثبات استفاده از کتابخانه ، سایر منابع ، ابزارها و روشهای بکار برده شده ؛

کاربرد - امکان بکار بردن اطلاعات جمع آوری شده در مورد مسائل ؛

ارزشیابی - امکان مقایسه و داورى بمنظور رسیدن به نتیجه ؛

ارتباط - امکان ایجاد ارتباط بطور واضح ، دقیق ، مختصر و با رعایت قواعد -

نگارش ، ارائه مواد بصری وقتی که موثرتر است ، توضیح فرضیه ها بطور

شفاهی و دفاع از نتایج ؛

ارائه - تمیز بودن و توجه به جزئیات ؛

سرعت - سازماندهی موثر کار ، بطوری که بموقع تکمیل گردد .

البته عوامل دیگری نیز مانند ابتکار ، کوشش و پشتکار وجود دارند که

ممکن است در ارزیابی نهایی کار شما موثر توجه و محاسبه قرار گیرند .

باتوجه به کلیه مواردی که ذکر شد ، بخاطر داشته باشید که پایان نامه يك جزء تکمیل کننده دوره تحصیلی شما محسوب می گردد و بعنوان يك آزمون کتبی مورد ارزیابی قرار می گیرد و لذا باید به آن توجه بیشتری معطوف داشت و نباید با عجله و ظرف مدت سه یا چهار هفته قبل از موعد تحویل ، نوشته شود . مطمئناً این مدت برای انجام چنین کاری اشتباه محض خواهد بود . با دقت در انتخاب عنوان ممکن است ، این علاقه در شما بوجود آید که این کار را پس از فارغ التحصیل شدن نیز در سطحی وسیعتر دنبال کنید ، بطوری که در آینده کاری شما موثر واقع گردد .

فہرست منابع و مآخذ

BERRY, R. How to write a Research Paper. Pergamon. 1966.

BRITISH STANDARDS INSTITUTION. British Standard for Bibliographical References, BSI, 1950. (BS1629 : 1950)

BRITISH STANDARDS INSTITUTION. Recommendations for the presentation of theses. BSI, 1972. (BS4821 : 1972)

JAMES, D.E. A student's guide to efficient study. Pergamon. 1967.

MITCHELL, J. How to write reports. Fontana/Collins. 1974.

PICKFORD, L.J. and SMITH, L.E.W. A student handbook on note-taking, essay writing, special study and thesis presentation. Ginn & Co., 1969.

ROGET'S Thesaurus. Penguin Books.

TURABIAN, K.L. A manual for writers of term papers, theses and dissertations. 3rd rev. ed. University of Chicago Press. 1967.

Audio-Visual Material

BBC T.V. Carry on Learning. Programme 2: Search it out.

Programme 3: Get it together.

Programme 4: Work it out.

OPEN UNIVERSITY T.V. The Public Library.

OPEN UNIVERSITY T.V. The University Library.

OPEN UNIVERSITY T.V. Use your head. Programme 7: Get it together.

Programme 8: Keep it together.

CITY OF
LONDON
POLYTECHNIC

LLRS
EDUCATIONAL
DEVELOPMENT
SERVICE

**Guide to
the writing of
project papers**

THORA CHIVERTON

Autumn 1976

کتابشناسی توصیفی روش تحقیق
تهیه و تنظیم شهین نعمت‌زاده

مقدمه

یکم: این کتابشناسی حاوی کتابهای روش تحقیق است و نه مقاله‌ها و جزوه‌های روش تحقیق.

دوم: گزیده‌ای است از کتابهای روش تحقیق که کوشش شده مهمترین آنها را شامل شود.

سوم: کتابهای آمار و روش آماری که در حوزه تجزیه و تحلیل اطلاعات به روشهای تحقیق پیوند می‌خورند، نیامده‌اند.

چهارم: در معرفی، تنها عنوان کتاب ملاک قرار داده نشده است.

پنجم: سعی شده که مطالب مهم و نکات جالب کتاب در معرفی آورده شود.

ششم: برای نوشتن مطالب هر پیکره، در صورتی که فهرست مطالب، تفصیلی و گویا بوده مورد استفاده قرار گرفته است.

هفتم: مقدمه مترجم یا نویسنده نیز در مواردی مورد استناد قرار گرفته است.

هشتم: متن کتاب در رابطه با فهرست مطالب بررسی شده است.

نهم: در ارائه مطالب هر پیکره، دیدگاه روشهای تحقیق مورد نظر بوده است، از این جهت به ذکر جزئیات مطالب آماری و گزارش‌نویسی پرداخته نشده است.

دهم: در موارد ضروری مخاطبین اصلی و فرعی کتاب ذکر شده‌اند.

یازدهم: تقسیمبندی موضوعی بخاطر نشان دادن توزیع فراوانی کتابهای روش تحقیق و روشن شدن کمبودها و راهنمایی استفاده کننده ارائه شده است.

دوازدهم: این تقسیمبندی طبیعتاً دچار اشکالاتی است؛ اما وجود آن از نبود آن ضروری تر است.

سیزدهم: در بررسی عناوین تقسیمبندی، بیشتر محتوی در نظر گرفته شده است تا عنوان کتاب.

چهاردهم: عنوان "روشهای تحقیق در علوم اجتماعی" عنوانی است کلی که همه موضوعات و بالاخص جامعه شناسی را در بر می گیرد.

پانزدهم: در مواردی که کتاب تحت پوشش دو یا چند موضوع قرار می گرفته، موضوع غالب، در رابطه با نیاز استفاده کننده در نظر گرفته شده است.

شانزدهم: آوردن کتابهای دارای دو موضوع در کنار هم (مثلاً مردم شناسی و زبان شناسی) بخاطر نزدیکی روش و رشته و محتوای کتابها بوده است.

هفدهم: در درون هر موضوع نظم الفبایی نام خانوادگی نویسنده رعایت شده است.

هجدهم: استفاده کننده این کتابشناسی باید همه موضوعات، بخصوص "کلیات" را مورد توجه قرار دهد.

نوزدهم: مراجعه به "کتابشناسی روش تحقیق" * که شامل اطلاعات

* رونق، محمد علی. "کتابشناسی روش تحقیق"، نشر دانش، سال پنجم،

شماره سوم، فروردین و اردیبهشت ۱۳۶۴. ص ۶۰-۶۲.

۷۶ مقاله و کتاب و جزوه است توصیه می شود .

بهیستم: از خوانندگان انتظار دارد با نظریات انتقادی خود ما را مدد
رسانند .

۱. آریان پور، ۱۳۰۱. پژوهش. تهران، امیرکبیر، ۱۳۵۸. ۸۷ ص. کتابخانه. از قدیمی‌ترین کتابهای این زمینه است. شامل مطالب کلی و مفهومی است که اطلاع از آن بر هر محقق لازم است. از روشهای معمول تحقیق (پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده و...) در این کتاب بحثی نشده است. اما کتاب درباره پژوهشنامه نویسی مطالب سودمندی را شامل است. دیگر مباحث کتاب عبارتند از: زمینه کار پژوهنده، ابتکار، نقش پژوهش، مسئله‌گزینی، مسئله‌کاوی، شیوه‌گزینی، سندگزینی، بررسی، یادداشت برداری، نقادی، نتیجه‌گیری، واریسی، رده‌بندی و بازننگری.

۲. خدادوست، طاهره. تحقیق، مأخذ‌شناسی و گزارش‌نویسی. دانشگاه تهران، دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، ۱۳۵۵. ع + ۱۹۲ + ۲۰ + ۲۰ ص. ۱۰ + ۷ کتابخانه.

چهار فصل از یازده فصل کتاب منحصراً اختصاص به روشهای تحقیق دارد. مطالب مربوط به پرسشنامه، مشاهده، مصاحبه و کتابخانه زیر فصل "مأخذ و منابع و وسایل تحقیق" آمده است. سرفصل دیگر مربوط می‌شود به مراحل تحقیق و انتخاب موضوع، تعیین میزان و نوع اطلاعات لازم، نمونه‌گیری و تجزیه و تحلیل اطلاعات. فصلهای دیگر کتاب پیرامون انواع تحقیق، گزارش تحقیق، انتخاب اطلاعات و ترکیب مطالب، تنظیم نهایی رساله، تحقیق گروهی و گزارشهای اداری به بحث می‌پردازند. در فصل تنظیم نهایی رساله، کلیاتی از قوانین ویرایش و دستور زبان نیز آورده شده است.

۳. خرسند، غلامحسین. اصول روش تحقیق و کاربرد کامپیوتر. تهران، روزبهان، ۱۳۵۶. ۹۵ ص. مصر.

پاره‌ای از مطالب این کتاب مثل، مسائل روانی پاسخگوینان، در کتابهای مشابه دیده نمی‌شود. نویسنده در رابطه، روش پرسشگری (مباحثه)، گرایشهای اجتماعی صاحب شونده‌گان و نقشهای مختلف آنها را بیان می‌کند. مباحث دیگر عبارتند از: مسیر کلی تکوین يك تحقیق، هدف تحقیق، عنوان تحقیق، پرسشنامه، تست کردن پرسشنامه، روشهای استخراج و نکات مهم تحقیق، عنوان تحقیق، جامعه آماری تحقیق، تعیین روش نمونه‌گیری، تعیین روش استخراج، تهیه فیش و پرسشنامه، کدبندی سئوالات، تدارك برنامه کامپیوتر. بخش دیگر مطالب کتاب درباره کامپیوتر است. در این بخش چکیده‌های درباره کامپیوتر و ساختمان آن ارائه شده است.

۴. خواجه نوری، عباسقلی. روش تحقیق. مؤسسه آموزش عالی آمار، ۱۳۵۱. ۲۰۲ ص. ۱۴ + ۸ کتابنامه، واژه نامه + فهرست راهنما.

این کتاب شامل گفتارهایی است درباره مسائل اجرایی تحقیق و سازمان گروه تحقیق، فلسفه تحقیق، روشهای تجربی تحقیق، مراحل تحقیق توصیفی و تحلیلی، تجزیه و تحلیل اطلاعات و تأثیر متقابل و رفتن به نقطه اتمی. بخش عمده کتاب اختصاص به روشها و مثالهای آماری دارد. از جمله مسائل مورد بحث، بررسی گرافیکی، دیاگرام پراکنش، روابط صعودی و نزولی خط مجانبدار برنامه نویسی خطی است. در پایان بعضی از فصول تمریناتی داده شده و يك نمونه تحقیق در انتهای کتاب ارائه شده است.

۵. سلمان زاده، سیروس. راهنمای مطالعات علمی دانشجویان. اهواز، دانشگاه اهواز، ۱۳۵۰. ۱۰۲ ص. ۹ + ۴. کتابخانه.

این کتاب مجموعه‌ای است از راهنمایی‌های آموزشی در زمینه عوامل مؤثر در استفاده از وقت، یادداشت برداری از کنفرانسها، روش مطالعه مؤثر، لزوم آشنایی با دانستیهای بشر، راهنمای استفاده از کتابهای درسی و مرجع، نحوه استفاده از مجلات علمی، کتابخانه و طرز استفاده از آن، انواع گزارشهای علمی، مراحل انجام بررسی علمی و تهیه گزارش، مفهوم تحقیق، قسمتهای عمده یک گزارش علمی، تنظیم رفرنس مطالب متن گزارش، مأخذ نویسی، طرز مشخص نمودن مأخذ در متن گزارش، نوشتن متن گزارش، تهیه نسخه نهائی گزارش و سرانجام ارزیابی یک گزارش علمی.

۶. سلیتز و دیگران. روشهای تحقیق در علوم اجتماعی (جلد اول). ترجمه خسرو مهندس. مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۴۴. ۶۳ ص. کتابخانه. واژه نامه. فهرست راهنما.

این کتاب جزو اولین کتابهای فارسی روش تحقیق است. کتاب حاضر در حقیقت ترجمه هشت فصل از کتاب اصلی است. عناوین فصلهای کتاب که می‌تواند گویای محتوای کتاب باشند، عبارتند از: جریان تحقیق، انتخاب و تدوین موضوع تحقیق، طرح تحقیق: مطالعات اکتشافی و توصیفی، طرح تحقیق: مطالعات مربوط به آزمایش فرضیه - های علمی، بعضی از مسائل کلی اندازه‌گیری، جمع‌آوری اطلاعات: روشهای مشاهده‌ای، جمع‌آوری اطلاعات: سؤالیه و مصاحبه، جمع‌آوری اطلاعات: روشهای پروژکتیو و روشهای غیر مستقیم دیگر.

۰۷. فنائیان ، لقاء الله . روش تحقیق و نگارش رساله ؛ راهنمای دانشجویان
دانشگاهها و مؤسسات عالی آموزشی و پژوهشی در کار تهیه پایان نامه.
گزارش نیمسال و سایر رساله های علمی . (۱۳۵۱) . ۱۶۵ ص . کتابخانه .
 در این کتاب نکاتی که هر محقق در برخورد با جنبه های مختلف تحقیق
 باید رعایت کند ، آورده شده است . و تنها چند صفحه ای به روشهای
 تجربی تحقیق ، مثل مصاحبه و پرسشنامه اختصاص داده شده است .
 هدف نویسنده آشنا کردن دانشجویان و محققین تازه کار با مفهوم
 تحقیق ، انتخاب موضوع ، استفاده از کتابخانه ، یادداشت برداری ،
 زیرنویسی و گزارش نویسی است .

۰۸. محمدی نژاد ، حسن . الفبای پژوهش . تهران ، ۱۳۵۶ . ۶۱ ص .
 این کتاب در سه بخش تنظیم شده است : اول ، شیوه تنظیم مطالب و
 نگارش پایان نامه ، گزارش درسی ، کتاب و گفتار ؛ دوم ، زیرنویسی و
 سوم ، پژوهش و مطالعه در کتابخانه . و بخش نخست به آثـــــــر
 گزارش نویسی مربوط می شود و بخش سوم در رابطه با روش مراجعه به
 اسناد و مدارك است .

۰۹. محمدی نژاد ، حسن . روش های تحقیق و آمار در علوم سیاسی و
جامعه شناسی . ۱۳۵۴ . ۳۷۹ ص . واژه نامه در متن .
 مطالب این کتاب با کتابهای متعارف روش تحقیق فارسی تفاوت دارد .
 در مجموع می توان گفت مطالب تازه ای در این کتاب هست که در کتابهای
 دیگر نمی توان یافت . در عین حال از آن بعنوان يك کتاب كاملاً
 مقدماتی و خودآموز نمی توان استفاده کرد . در بخش اول ، نویسنده

بطور خلاصه مکتب رفتارگرایی را بعنوان پشتوانه نظری روشهای تحقیق تجربی مورد بحث قرار داده است، سپس اصطلاحات مفهوم، متغیر، انواع متغیر، قانون، پیشنهاد، فرضیه، تئوری یا نظریه، پیش‌گویی، اعتماد، تعریف عقلی، جمعیت‌آماري، نمونه، پارامتر و استاتستیک را - که از مهمترین اصطلاحات تحقیق تجربی هستند - تعریف کرده است. در فصل بعد درباره طرح تحقیق و موضوع تحقیق و فرضیه و انواع فرضیه، مثل: فرضیه تخریبی، فرضیه ارتباطی و فرضیه نفی‌کننده و تعریفهای عقلی، نمونه‌گیری، جمع‌آوری اطلاعات و... مطالبی آورده است. در دو بخش بعد نمونه‌گیری و منطق نمونه‌گیری تصادفی و محاسبه اندازه این نمونه‌ها مورد بحث قرار گرفته است. آنگاه از روشهای جمع‌آوری اطلاعات مثل مصاحبه، مشاهده و پرسشنامه و انواع تجزیه و تحلیل سخن رفته است. در فصل "طرز تهیه و تدوین پرسشنامه" انواع سئوالات مثل سئوالات شناسایی، سئوالات جهت‌ی، سئوالات باز و بسته، سئوالات دو جوابی و چند جوابی و... و اصول پرسشنامه نویسی، مثل: اصل تکامل، اصل صراحت و... مطرح شده است. بخشهای بعدی که تقریباً نیمی از کتاب را تحت پوشش خود قرار می‌دهد، به مسائل آماری، اندازه‌گیری، تجزیه و تحلیل اطلاعات (جدول توزیع و نمودار)، مقیاسهای پیوستگی و پراکندگی و منحنی نرمال و آزمایشهای آماری همبستگی و گسترش اختصاص دارد.

۱۰. مدرسه عالی کشاورزی همدان، گروههای آموزشی ترویج و تعاون. مختصری در جهت شناخت روشهای تحقیق و تنظیم پرسشنامه بمرد علم‌آمار، کتاب اول. ۱۳۵۳. ۶۱ ص. ۸ کتابخانه.

همانطور که از عنوان برمی آید ، در این نوشته مطالب محدودی در مقدمات آمار و روشهای تحقیق عرضه شده است. تعریف و مراحل تحقیق روش مونوگرافی ، روش نمونه گیری و انواع آن و روش تهیه پرسشنامه ، چگونگی بدست آوردن مدارك ، مشاهده و مصاحبه از جمله مطالبی است که بطور مختصر مورد بحث قرار گرفته است.

۱۱. صدق ، حمید . مقدمه ای بر روش تحقیق ، جلد اول . مدرسه عالی مدیریت کرمان . ۱۳۶۶ ص. کتابنامه (بعد از هر فصل) ، واژه نامه (در متن) . فهرست راهنما .

مطالب کتاب شامل کلیات روش تحقیق است. به تعبیر نویسنده در این مجلد تنها به مباحث نظری پرداخته شده است. در بخش اول ، مسئله شناخت و تفکر ، استدلال ، قیاس ، استقراء ، تمثیل ، مفهوم و مصداق و تفکر منطقی و روش مطرح شده است. طبقه بندی علوم و سیر تاریخی آن و انواع طبقه بندی در بخش بعدی مورد بحث قرار گرفته است. در بخش سوم تعریف تحقیق ، هدف و موضوع تحقیق و انتخاب موضوع و مراحل تحقیق و فرضیه و نقش ریاضیات در تحقیق بررسی شده است. و سرانجام در بخش آخر بیان ، الفاظ ، درك مفهوم ، لفظ حقیقی و مجازی ، تعریف ، ابجاز ، صراحت بداهت ، تحلیل ، ترکیب و تفاوت قضایای تحلیلی و ترکیبی آورده شده است.

۱۲. مهران ، جعفر ، پرهیز کجوری . روش تحقیق . کانون تربیت شیراز ، ۱۳۶۱ . ۲۶۲ ص. ۱+۲ کتابنامه ، واژه نامه . فهرست راهنما .
مؤلفین از تاریخچه تحقیق و مفهوم آن آغاز کرده اند و در اغلب فصلها به

تاریخ علم و فلسفه^۱ علم گریزی زده اند . در فصلهای دیگر از تشابه روشهای حقوقی و علمی ، کتابخانه و خدمات اطلاعاتی ، انواع فعالیت های تحقیقی ، انتخاب مسئله ، فرضیه ، تحقیق سندی ، روش تجربی ، روش توصیفی ، سرگذشت پژوهی ، تحلیل داده های آماری و ارائه گزارش تحقیق سخن رفته است . طولانی ترین فصل کتاب ، فصل تحلیل داده های آماری است . کتاب گذشته از آنکه می تواند مورد استفاده دانشجویان قرار گیرد ، حاوی مطالبی خواندنی برای خوانندگان دیگر است .

۱۳ . نبوی ، بهروز . مقدمه های بر روش تحقیق در علوم اجتماعی . تهران ، کتابخانه فروردین ، ۱۳۵۵ . ۲۲۲ ص . کتابنامه (در متن) . واژه نامه (در متن) .

از قدیمی ترین کتابهای روش تحقیق به زبان فارسی است که برای تدریس دو واحد درسی دانشگاهی تدوین شده است . از تعریف علم و طبقه بندی علوم آغاز می کند تا به عناصر اصلی روش علمی تحقیق ، طرحهای تحقیق ، مراحل روش علمی تحقیق و روشهای جمع آوری اطلاعات ، اندازه گیری و طرز تهیه و نوشتن گزارش تحقیق یا کتاب بپردازد . مطالب نظری کتاب بیشتر از مثالهای عینی آن است ، از این جهت شباهت به یک کتابدستی یا راهنما دارد .

۱۴. د کامپ، پل. جامعه‌شناسی تجربی. تبریز، نهل. ۱۳۵۴. ص ۳۷۹.

عنوان فرعی این کتاب "روشهای جامعه‌پژوهی" است. دو فصل این کتاب - تقریباً نیمی از آن - اختصاص به مسائل تحقیق در جامعه - شناسی دارد. از آن بعنوان يك کتاب روش تحقیق صرف نمی‌توان استفاده کرد؛ اما مطالب آن روشنگر پاره‌ای از جنبه‌های نظری تحقیق جامعه‌شناسی است. عمده مسائل مورد بحث عبارتند از: پژوهش‌علمی، وضع تئوری شامل ترکیب، طبقه‌بندی و سیستم‌بخشی، پژوهش‌رویدادها، تك‌نگاری، مشاهده، تحلیلی، کناهای اجتماعی، راههای غیر مستقیم، استفاده از علوم ریاضی، پژوهش‌دریافته‌ها، نقش‌انگاره، فهرست‌دریافته‌های اجتماعی، برهانهای ریاضی، برهانهای غیر ریاضی؛ تجربه در جامعه‌شناسی و قوانین جامعه - شناسی.

۱۵. دورکم، امیل. قواعد روش جامعه‌شناسی. ترجمه علی‌محمد کاردان. تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۵۵. ۱۷۴ ص.

این کتاب از آثار کلاسیک جامعه‌شناسی و روش تحقیق است. نویسنده، مطالب کتاب را تحت عناوین: واقع اجتماعی، قواعد مشاهده، وقایع اجتماعی، قواعد تشخیص وقایع بهنجار از نابهنجار یا مرضی، قواعد تشکیل انواع اجتماعی، قواعد تبیین وقایع اجتماعی و قواعد حجت‌آوری آورده است. بعد از هر فصل خلاصه آن فصل و

در پایان نتیجه و خلاصه کتاب آمده است.

۱۶. رفیع پور، فرامرز. کند و کاوها و پنداشته‌ها؛ مقدمه‌ای بر روش‌های

شناخت جامعه و تحقیقات اجتماعی. تهران، شرکت سهامی انتشار،

۱۳۶۰. ۴۴۷ ص. ۲۸۱ کتابخانه. واژه نامه (در متن).

در این کتاب مسائل جدیدی در باب فلسفه تحقیق و روش‌شناسی و نظریه‌های شناخت، تئوری سازی، واژه سازی، انواع تعریفها، انواع معرفها، مسائل سنجش، سنجش از طریق طیفندی، مقایسه زوجی، طیف تورستن، طیف کیلرت، طیف گوتن، برش قطبین مصاحب و پرسشنامه، روش طرح سؤال، نمونه‌گیری و استخراج اطلاعات و آزمایش فرضیه مطرح شده است. عمده مطالب کتاب تکرار مطالب دیگر کتابها نیست. در پایان برخی از فصلها، بحث و انتقاد در باب مباحث گفته شده، پیش کشیده شده است. زمینه اصلی کتاب، روش تحقیق در علوم اجتماعی است. مثالهای هر فصل نیز از مسائل اجتماعی انتخاب شده است و از این نظر کتابی غنی است. نمونه‌ها و مثالهای عینی که با دقت انتخاب شده، می‌تواند راهنمای خوبی برای تحقیقات اجتماعی باشد. بیشتر منابع مورد استفاده و معادل اصطلاحات به زبان آلمانی است.

۱۷. مرتضوی، جمشید. روشهای جامعه‌شناسی. تبریز، مؤسسه

تحقیقات اجتماعی و علوم انسانی، ۱۳۵۲. ۴۲۹ ص. کتابخانه (۱۰ ص).

فهرست روشها. فهرست نام اشخاص. فهرست تابلوها و اشکال.

در این کتاب نویسنده ابتدا^{۱۸} به قواعد و اصول مقدماتی جهت استقرار يك روش علمی می پردازد. آنگاه کلیاتی در باب تحقیقات جامعه شناسی و روش تحقیق عرضه می کند و بالاخره در بخش آخر که شامل نیمی از کتاب می شود، روشهای تحقیق جامعه شناسی را مطرح می کند. در این قسمت از: مراحل تحقیق علمی، تعیین موضوع، ایجاد فرضیه، تشریح مفاهیم و تعاریف، مطالعات تحقیقی و اکتشافی، مشاوره، پرسشنامه، مصاحبه، تك نگاری، تحلیل ریاضی، روشهای کمی، روش تبدیل مفاهیم به علامات (اندیسهای تجربی)، تحلیل تجربی و روشهای کیفی بطور مشروح سخن می رود. در فهرست روشهای انتهای کتاب، ۴۲ روش آورده شده است که از آن جمله است روش بقایا، روش پهنایی، روش تحرکی، روش تشریح متواتر و تحلیل مجدد، روش تغییرات متقارن، روش تمایز، روش توافق، روش شناسایی عامیانه و...

۱۸. نرت وی، مری. درآمدی بر گروه سنجی و پویایی گروهی. ترجمه

غلام عباس توسلی. تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۵۴. ۱۴۹ ص.

کتابنامه. واژه نامه (فرانسه). فهرست راهنما.

گروه سنجی از روشهای جامعه شناسی خرد (میکروسوسیولوژی) است و هدف آن بررسی و شناخت دقیق "گروههای محدود" است. نویسنده در آغاز تاریخچه و نظریه عمومی گروه سنجی را عرضه می دارد آنگاه به "گروه سنجی در عمل" می پردازد. در این قسمت آزمون گروه سنجی و چگونگی تهیه آن، پیاده کردن آن و بررسی نتایج حاصله مورد بحث قرار می گیرد. در پایان به مسئله پویایی گروهی

می پردازد . در قسمت ضامم ، چند موضوع برای پژوهش و تهیه گزارش
گروه سنجی پیشنهاد می شود .

۱۹. اوانز، ک.م. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم تربیتی. ترجمه محمدعلی فرجاد. الهام، ۱۳۶۱. ۱۳۰ ص. کتابخانه. واژه نامه (در متن).

مطالب این کتاب می‌تواند مورد استفاده محققین همه رشته‌ها بخصوص علوم تربیتی قرار گیرد. عناوین فصلهای آن عبارتند از: موضوع و چگونگی تحقیق، اقسام تحقیق، مقدمات لازم برای پژوهش، برنامه ریزی برای کار تجربی، تستها و پرسشنامه‌ها، تحقیق اصلی، گزارش تحقیق، نمونه يك پرسشنامه پژوهشی، روشهای آماری، روشهای نمونه‌گیری.

۲۰. سیف نراقی، مریم؛ عزت الله نادری. روشهای تحقیق در علوم انسانی با تأکید بر آموزش و پرورش. ۱۳۵۹. ۱۷۷ ص. ۲ + 39 کتابخانه. (واژه نامه).

این کتاب، هم برای دانشجویان رشته‌های علوم انسانی و علوم تربیتی قابل استفاده است و هم برای دانشجویان دیگر رشته‌ها. مباحث مطرح شده عبارتند از: ماهیت و هدفهای آموزش عالی و رابطه آن با تحقیق، تعریف نظریه، تعریف تحقیق، تحقیق بنیادی، تعریف فرض و انواع آن، ویژگیهای تحقیق علمی، انتخاب و تنظیم موضوع تحقیق، تحقیق تاریخی، تحقیق توصیفی، تحقیق تداومی و مقطعی، تحقیق، موردی و زمینه‌ای، تحقیق همبستگی یا همخوانی، تحقیق علی یا پس از وقوع، تحقیق تجربی حقیقی، تحقیق نیمه تجربی، تحقیق کاربردی در آموزش و پرورش، عدم کنترل عوامل ناخواسته و

کاهش روانی در تحقیقات تجربی ، انواع طرحهای تحقیق تجربی :
طرحهای تجربی مقدماتی ، طرحهای تجربی حقیقی و طرحهای نیمه
تجربی ، روشهای جمع آوری اطلاعات: مشاهده ، مصاحبه ، پرسشنامه ،
استفاده از کتابخانه و طرز تهیه و نوشتن رساله یا پایان نامه
تحقیقی . در هر فصل خلاصهای از مطالب آن فصل آورده شده
است. پیشنهادات، شواهد و مثالهای تجربی که غالباً در زمینه
علوم تربیتی است، بهره دهی کتاب را بیشتر می کند .

جغرافیا و مطالعات شهری

۲۱. فرید، بدالله. مقدمه بر روش تحقیق شهرهای ایران. تهریز، مؤسسه تحقیقات اجتماعی و علوم انسانی، ۱۳۴۹. ۲۵۲ ص. کتابخانه فهرست راهنما.

این اثر می تواند مورد استفاده محققین جغرافیا، شهرسازی، جامعه شناسی شهری و عمران قرار گیرد. مؤلف نخست نقشهای مختلف شهر و جنبه های گوناگون شهرنشینی را مطرح کرده، آنگاه شیوه بررسی هر یک را عرضه کرده است. نیمی از کتاب به مسائل شهر و شهرنشینی در ایران اختصاص دارد. پاره ای از مطالب مورد بحث عبارتند از: مطالعه شهر در محدوده طبیعی و ناحیه ای، کار و وظایف شهری، توسعه شهر در ادوار تاریخی، مطالعه تحلیلی در اجزاء شهر شامل چگونگی مطالعه بازرگانی و داد و ستد واحدهای صنعتی/ محلات شهر/ مساکن/ و منطقه نفوذ شهر (حومه).

۲۲. ودیعی، کاظم. مقدمه بر روش تحقیق در جغرافیا و راهنمای مطالعات جغرافیایی و عمرانیهای منطقه ای. دهخدا، ۱۳۴۸. ۲۷۹ ص. کتابخانه.

به بیان نویسنده، مخاطبین این کتاب عبارتند از: دانشجویان، معلمان و پژوهشگران جغرافیا و برنامه ریزان طرحهای عمران منطقه ای. کتاب در حقیقت به دو بخش مجزا (کتاب اول و کتاب دوم) تقسیم شده است. در کتاب اول، تعریف، محتوا، قلمرو و اصول و هدفهای جغرافیایی، تقسیمات و موضوعات جغرافیا، ارکان تحقیق

در جغرافیا، کجایی، موقع هندسی، موقع خصوصی، موقع عمومی،
چگونگی مراحل تحقیق در بیان چگونگی، مراحل دانش‌اندوزی،
شناسایی و هویت‌یابی پدیده‌ها، معرفت‌شناسایی و تشخیص روابط
و مناسبات عمومی و کلی پدیده‌ها، معرفت به روابط و علل پیدایش،
همبستگی میان مناظر و چهره‌های سطح کره زمین، موضوع اصلی
جغرافیای علمی، میزان بکار گرفتن روشهای مورد استفاده در تحقیقات
جغرافیایی، استقراء و قیاس، روش عینی، مشاهده و پرسشگری، روش
تجزیه و تحلیل توزیعی، روشهای تاریخی و باستانشناسی، روشهای
ریاضی و جمع‌آوری و کند و کاو در مدارك و اسناد آمده است. در کتاب
دوم جغرافیای طبیعی جغرافیای انسانی، اشتغالات روستایی-
(بجز کشاورزی)، ساکن روستایی، دیگر چهره‌های زندگی روستایی،
مطالعه بهره برداریهای زراعی، شهر، مطالعه يك واحد یا بخش
صنعتی و راههای ارتباطی مورد بررسی قرار گرفته است.

مطالعات روستائی و عشایری

۲۲. هرجاوند، پرویز. روش بررسی و شناخت کلی ایلات و عشایر. مؤسسه

مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۴۴. ۲۷۶ ص. ۱۴+۳ کتابنامه.

(پیوست: بارت، فردریک. چادرنشینی در کوهستانها و فلاتهای آسیای جنوب غربی).

از محدود کتابهایی است که در این زمینه به رشته تحریر درآمده است. شامل راه و روشهای عملی تحقیق در ایلات و عشایر و مسائل آنهاست. مطالعه آن برای محقق عشایری روستایی و مردمشناسی می تواند سودمند باشد. برخی از مطالب آن عبارتند از: گفتاری چند درباره اهمیت بررسی و مطالعه ایلات و عشایر، وابستگی چادرنشینان و روستائیان، نومادیزم و زندگی ایلپاتی، روش بررسی جوامع چادرنشین و ایلات و عشایر شامل روش کلی بررسی، راههای همجوار در مطالعه یک جامعه همبسته انسانی، چگونگی مشاهده و مراحل تحقیق، گروه تحقیق/خصوصیات فرد محقق، وسایل ثبت و یادداشت اشیاء، و رویدادها، شیوه های تکمیلی، روش منوگرافی یک ایل.

۲۴. یانگ، شین پائو. راه و رسم پژوهش در روستا. ترجمه علیرضاء

آیت اللهی؛ بهنار نیک فرجام. دانشگاه شیراز، مرکز جمعیت -

شناسی، ۱۳۶۳. ۱۴۲ ص.

این اثر راهنمایی است مفید برای محققین روستایی. رئوس مطالب آن عبارتند از: جمع آوری اطلاعات و بررسی اجتماعی، مراحل اجرای یک بررسی، جمع آوری اطلاعات، تجزیه و تحلیل اطلاعات، روشهای مشاهده نمونه برداری، مصاحبه و پرسشنامه، مسائل پژوهشگری، زمینه های پژوهش.

۲۵. اختیار، منصور. روش بررسی گویشها (بخش اول: صوت شناسی).

ضمیمه مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، سال ۱۳۴۴، شماره های سالهای ۱۲ و ۱۳. ۱۱۹ ص. واژه نامه.

از نظر موضوعی کتاب در ردیف کتابهای روش تحقیق در زبان و زبان شناسی قرار می گیرد. شامل مطالبی درباره انتخاب گویش، انتخاب سخنگو، ثبت گویش، مراحل ثبت گویش، طبقه بندی اصوات يك گویش، اجزاء متشکله زبان، دستگاه صوتی، صوت شناسی (آواشناسی)، رده بندی اصوات و اصول الفبا جهانی و علائم آن است.

۲۶. بسن به، پیر. روش مردم شناسی. همکاری و ترجمه علی محمد کاردان.

تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۴۳. ۶۶ ص.

نویسنده در این کتاب به زبان ساده، روشهای تجربی تحقیق مردم شناسی را توضیح داده است. وی که از کارشناسان یونسکو است، حاصل تجربه تدریس مردم شناسی خود را در کشورهای آسیایی شرح می دهد. مخاطب کتاب دانشجویان آسیایی هستند که به عقیده نویسنده در این زمینه به زبان مادری خود کتابی ندارند. برخی از عناوین کتاب عبارتند از: موضوع و فنون مردم شناسی، صفات روحی و ملی مردم شناس، فن سرشماری کلی، فن صورت شناسی (مورفولوژی)، فن دودمان نامه، فن موارد برگزیده و وسائل ثبت و ضبط وقایع. در همه موارد مثالهای روشن و تجربی به فهم و استفاده مطالب کمک می کند.

۲۷. سامرین، ویلیام. زبان‌شناسی عملی؛ راهنمای بررسی گویش‌ها. ترجمه لطیف عطاری. مرکز نشر دانشگاهی. ۳۳۲ ص. کتابنامه. واژه نامه (انگلیسی به فارسی / فارسی به انگلیسی).

به گفته مترجم، زبان‌شناسی عملی نام شاخه‌ای از دانش نوین زبان‌شناسی است که به بررسی شیوه‌ها و تکنیک‌های عملی پژوهش‌زبانی اختصاص دارد. بدین لحاظ این کتاب بیشتر می‌تواند مورد استفاده محققین زبان قرار گیرد. دانشجویان مردم‌شناسی و قوم‌شناسی نیز می‌توانند از تکنیک‌های گفته شده، استفاده ببرند. بطور خلاصه مطالبی که در این کتاب آمده عبارتند از: عوامل انسانی در پژوهش در محل، مسائل مربوط به گویشوران اعم از گزینش، تربیت، تعداد و خصوصیات پیکره زبانی، تهیه و نگهداری پیکره، شامل تکنیک‌های لازم برای جمع‌آوری پیکره، نگهداری و شیوه بکارگیری پیکره، تکنیک استخراج قابل استفاده کردن جلسات کار، مقابله اطلاعات و روالهای کار تجزیه و تحلیل در محل.

۲۸. نجوا، ا. فرهنگ مردم و طرز گردآوری و نوشتن آن. ۱۳۴۷. ۸۰ ص.

در این جزوه ضمن بحث در باب فولکلور، طرح کلی فولکلوریک، یک منطقه ارائه می‌شود. این طرح به سه بخش، زندگی مادی، زندگی معنوی، زندگی اجتماعی تقسیم شده که در هر قسمت، نویسنده مقوله‌های مربوط به آنرا آورده است. بعنوان نمونه در بخش زندگی مادی، آب و هوا، ساختمانهای عمومی، خوراک و غذا، پوشاک، منزل، اسباب‌خانه، وسایل حمل و نقل، کارها و وسایل

معیشت و درآمد و در بخش زندگی معنوی لهجه‌ها و زبانهای بومی ،
دانش عوام ، حکمت عامیانه ، هنرشناسی ، جادوگری عوام و . . . آورده
شده است. آنگاه راجع به شیوه کار محقق و طرز مشاهده و گردآوری
اطلاعات و استفاده از الفبای صوتی نکاتی را یادآور شده است. در
پایان نیز مطالبی درباره طرز نوشتن فرهنگ مردم بیان شده .

۲۹. زاگر، م. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در تاریخ. نشر آیت. بخشی از این کتاب درباره تاریخ و فلسفه تاریخ است و بخش دیگر درباره روش تاریخی. مباحثی که از جهت روش تحقیق می‌تواند مورد توجه قرار گیرد عبارتند از: روش تحقیق، روش علوم تجربی، روش تحقیق تاریخ، بررسی تاریخ، روش شناخت، آثار مادی و آثار غیر مادی، آثار زائیده یا مولود، آثار زاینده یا مولد، روایات و متون تاریخی.

۳۰. قائم مقامی، جهانگیر. روش تحقیق در تاریخ نگاری. انتشارات دانشگاه ملی ایران، ۱۳۵۸. ۱۴۴ ص. ۲۷ + ۱۲ کتاهنا م. واژه نامه (در متن). فهرست راهنما.

موضوع این کتاب اختصاصی است و نویسنده کوشش کرده کلیات روش تحقیق را برای دانشجویان و محققان تاریخ ملموس گرداند. اصطلاحات کلیدی کتاب مثل: پژوهش، تاریخ، محقق، مورخ، وقایع نگار و روش تحقیق در آغاز تعریف می‌شوند. مباحث دیگر کتاب طرح مقدماتی تحقیق، گردآوری اطلاعات، تصفیه، تعیین مسئله در پژوهش و تحلیل، تهیه طرح نهایی، تالیف و نگارش است. از نکات مثبت کتاب وجود جداول زمانبندی پیشرفت پژوهش، نشر روان، مثالهای تاریخی و ضمایم آن است. این ضمایم به ترتیب عبارتند از: منابع تاریخ نویسی، تأثیر تاریخ در روابط ملتها، تبدیل تقویمهای مختلف به یکدیگر.

۳۱. قائم مقامی، جهانگیر. مقدمه‌ای بر شناخت اسناد تاریخی. تهران، انجمن آثار ملی، ۱۳۵۰. ۴۹۸ ص. ۱۶۰+۱۵ کتابنامه. فهرست تصاویر. فهرست کتابها، رسالات و مقالات، فهرست اصطلاحات اجتماعی و اداری. فهرست مصوبی اعلام.

این کتاب در رابطه با روش تحقیق تاریخی و با روش مراجعه به اسناد و مدارک است. در فصل اولیه منابع و مآخذ تحقیق شامل: منابع ذهنی یا نقلی، منابع باستان شناسی، منابع تصویری، منابع کتبی و منابع آرشیوی و اهمیت منابع آرشیوی یا اسناد تاریخی اشاره می‌شود. در فصلهای بعد از آرشیو، اقسام آرشیو، انواع اسناد تاریخی، ترکیبات اسناد، آداب نگارش و تنظیم و صدور اسناد و بررسی و تحقیق درباره اسناد سخن می‌رود.

۳۲. اشراقی، رحمت الله. اصول و روش اپیدمیولوژی (روش تحقیق در علوم پزشکی). دانشگاه مشهد، ۱۳۴۷. ۳۰۶ ص. 30 کتابنامه. واژه نامه (در متن).

اپیدمیولوژی یا همه‌گیری شناسی شاخه‌ای از علوم پزشکی است که در زمینه انتشار، علل شیوع، راههای مبارزه و پیشگیری بیماریها تحقیق می‌کند. مطالب ارائه شده مربوط به روش تحقیق در این کتاب در رابطه با همه‌گیرشناسی است. در قسمت اول کلیات همه‌گیرشناسی و در قسمت دوم روش تحقیق در همه‌گیرشناسی مورد بحث قرار می‌گیرد. در این بخش از متد اپیدمیولوژی، روشهای تحقیق در اپیدمیولوژی، جمع‌آوری اطلاعات، تنظیم و بررسی اطلاعات، مقیاسها و میزانهای متداول در اپیدمیولوژی، سنجش فرضیه، مفهوم علت از نظر اپیدمیولوژی، بررسی و تجزیه و تحلیل اطلاعات، اپیدمیولوژی توصیفی، متغیرهای اصلی در اپیدمیولوژی توصیفی، اپیدمیولوژی تحلیلی، طرق انجام مطالعات اپیدمیولوژی تحلیلی، تجزیه و تحلیل اطلاعات در اپیدمیولوژی تحلیلی و اپیدمیولوژی تجربی سخن می‌رود.

۳۳. حسین نژاد، ق. روش تحقیق مفهومی در متون اسلامی. تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، (۱۳۵۷). ص ۸۴.

نویسنده در مقدمه توضیح می‌دهد که عنوان دیگر این اثر می‌تواند "روشهای متن‌شناسی" باشد که منظور از آن مجموعه اصول و قوانینی است که ما را در راه رسیدن یا هر چه نزدیکتر شدن به "واقع" گفتار مورد نظر (که در این دفتر، متون اسلامی است) یاری کند. موضوع روشهای متن‌شناسی راههای بررسی و شناخت واژه‌ها و عبارات از لحاظ مفاهیم مختلف آنها و انتخاب صحیحتر است. کتاب حاضر دارای سه بخش است. در بخش اول ضمن طبقه‌بندی متون اسلامی، مهمترین منابع این زمینه معرفی شده است. در بخش دوم شرایط اولیه، محقق آورده شده است. این شرایط عبارتند از: اطلاع کافی از زبان عربی، آگاهی از عقاید و تحقیقات دیگران، داشتن اطلاعات تاریخی لازم و آزاد کردن خود از قید آراء و عقاید قبلی. عنوان بخش دیگر اصول و روشهای تحقیق و تفکر مستقل است که اختصاص دارد به تصحیح لفظی، تصحیح معنوی، توجه به ارتباط و پیوستگی متن مورد تحقیق با متون دیگر، تحقیق در شرایط و موقعیتهای خاص زمانی و مکانی متن، تجزیه موضوعی و تجزیه لغوی (واژه‌شناسی). ترکیب و ترجمه روان و کامل متن در قسمت تجزیه لغوی (واژه‌شناسی) که تا حدودی می‌تواند مورد توجه محققین زبان‌شناسی هم قرار گیرد، اصول زیر آورده شده است:

مراجعه به فرهنگها و معجمها (مراجع لغوی) برای تحقیق در مفاهیم مختلف واژه، پی‌گردی در متون و جمع‌آوری عبارات، رعایت تناسب

تقارن و مترادف، رعایت تضاد، توجه به قواعد صرفی و نحوی (ضوابط و معیارهای زبان عربی)، توجه به آهنگ و اژه‌ها و عبارات، بیسان عبارتی مفاهیم مختلف و فهرست‌بندی آنها، انتخاب مفهوم مناسب، ترجمه یا معادل‌سازی و معادل‌یابی واژه.

۳۴. قاضی، علی. روش تحقیق در یک مکتب. قم، مرکز انتشارات دارالتبلیغ اسلامی، ۱۳۵۶. ۴۰۳ ص.

همان‌طور که از عنوان کتاب برمی‌آید، هسته مرکزی کتاب ارائه آداب و روشهای تحقیق در مکاتب و جهان بینیهاست، نویسنده در مقدمه کتاب یادآور این نکته شده که مطالب ارائه شده در این اثر روشی است که شخصاً در پیش گرفته است، البته از تجارب و گفته‌های دیگران نیز بهره برده است. کتاب در عین حال در بردارنده مطالبی است که می‌تواند مورد استفاده همه محققین قرارگیرد. اهم مطالب مورد بحث عبارتند از: نگاهی به وضع موجود آثار و بررسیها، محقق و تحقیق، ضرورت‌های تحقیق، دشواریهای تحقیق در طریق اقدام به تحقیق شامل: تعیین موضوع/تحدید موضوع/شکافتن موضوع/انتخاب روش، بررسی از طریق مطالعه در محتوای مکتب شامل تهیه فیش و فهرستهای موضوع، روش مطالعه، استخراج مطالب، جمع‌آوری اطلاعات شامل: مشاهده/مصاحبه/پرسشنامه، جمع‌آوری اطلاعات با روشهای کشفی، روشهای مقایسه‌ای، بررسیهای تاریخی، روشهای تحلیل شامل: روش توافق و اختلاف/روش آماری، جامعه - سنجی و بقایا، بررسی اطلاعات جمع‌آوری شده، تدوین و نگارش تحقیق.

Published by: Iranian Documentation Centre
1188, Enqelab Avenue, Palestine Cross Road,
P.O. Box 13185- 1371 , Tehran, Iran.

Copies: 1000

Price : 150 Rials

Printed at the Print House of Iranian Documentation Centre

Islamic Republic of Iran
Ministry of Culture and Higher Education

GUIDE TO
THE WRITING OF
PROJECT PAPERS
AND
DESCRIPTIVE BIBLIOGRAPHY
OF RESEARCH METHODS

Iranian Documentation Centre
Tehran, 1987